ਕਾਲੀਚਰਨ ਅਤੇ ਹੋਰ
ਬਨਾਮ
ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਸਥਾਨ
(ਆਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 122 ਦੀ 2021)
ਦਸੰਬਰ 14, 2022
[ਸੰਜੇ ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਲ ਅਤੇ ਅਭੈ ਐਸ. ਓਕਾ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ]

ਆਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਸੰਹਿਤਾ, 1973 -- ਧਾਰਾਵਾਂ 213, 313 – ਧਾਰਾ 213 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 313 ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨਾ – ਫਾਸਟ ਟਰੈਕ ਕੋਰਟ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1, 2, 3 ਅਤੇ 4 ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 302, 307 ਅਧੀਨ ਦੰਡਨੀਯ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ – ਇਹ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1,3,4 ਤੇਜਧਾਰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਸਜੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਕੋਲ ਪਿਸਤੌਲ ਸੀ – ਇਹ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਿਸਤੌਲ ਨਾਲ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾ ਕੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ('ਐਚ') ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ – ਫੈਸਲਾ: ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰੀ ਵਿੱਚ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਨੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਗੋਲੀਆਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ('ਐਚ') ਨੂੰ ਲੱਗੀਆਂ ਜਾਂ ਨਹੀਂ – ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਨੇ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਜਨ ਦਿੱਤਾ – ਪੀਡਬਲਯੂ-3 ਡਾਕਟਰ ਜਿਸ ਨੇ ਪੋਸਟ ਮੋਰਟਮ ਕੀਤਾ ਉਸ ਨੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਤੇਜਧਾਰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ – ਉਸ ਨੇ ਕੋਈ ਵੀ ਗੋਲੀ ਦੀ ਸੱਟ ਦਾ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ – ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਨਾ ਕੇਵਲ ਇਹ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਰੀਰਕ ਹਮਲੇ ਕਾਰਨ ਮੌਤ ਹੋਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਤੇ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਬਲਕਿ ਇਹ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮੌਤ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਪਿਸਤੌਲ ਨਾਲ ਚਲਾਈਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਲੱਗੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਕਾਰਨ ਹੋਈ – 'ਐਚ' ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਗੋਲੀ ਦੀ ਸੱਟ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ – ਫਿਰ ਵੀ, ਇਹ ਦੋਸ਼ ਧਾਰਾ 313 ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰੀ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ – ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਨਾ ਕੇਵਲ ਇਹ ਕਿ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਦੋਸ਼ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਜੋ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਈ ਗਈ ਸੀ ਕਿ 'ਐਚ' ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1,3 ਅਤੇ 4 ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਮਲੇ ਕਾਰਨ ਮਰਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ – ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਨਾ ਕੇਵਲ ਇਹ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ ਪਰ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਕੋਲ ਉਸ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 'ਐਚ' ਦਾ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਈ ਗਈ ਸੀ – ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 213 ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਚਿਤ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਨਾ ਕਰਨ ਕਾਰਨ, ਅਤੇ ਧਾਰਾ 313 ਅਧੀਨ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਆਏ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਪੁੱਛਣ ਕਾਰਨ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ।

ਫੌਜਦਾਰੀ ਤਰੀਕਾ ਕਾਨੂੰਨ, 1973 – ਅਧਿਆਇ XVII – ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ – ਫੈਸਲਾ: ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਉਦੇਸ਼ ਸਾਫ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਅਵਗਤ ਕਰਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਭਿਯੋਗ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ – ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਫਾਈ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇ – ਇਕ ਦੋਸ਼ੀ ਤਬ ਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਸਫਾਈ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ – ਇਸੇ ਲਈ ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਵਿਸਥਾਰਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹਨ।

ਫੌਜਦਾਰੀ ਤਰੀਕਾ ਕਾਨੂੰਨ, 1973 – ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਨਾ ਕਰਨ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ – ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ – ਫੈਸਲਾ: ਜਦੋਂ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਨਾ ਕਰਨ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕਾਰਨ ਕੋਈ ਅਨਿਆਇ ਹੋਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਪੂਰੇ ਰਿਕਾਰਡ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼, ਗਵਾਹੀਆਂ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 313 ਅਧੀਨ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਬੱਧ ਹੈ।

[1985] 1 ਐਸਸੀਆਰ 88 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪੈਰਾ 22 ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ: ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 22 ਦਾ 2021।

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਆਫ ਜੁਡੀਕੇਚਰ ਐਟ ਅੱਲਾਹਾਬਾਦ ਵਿੱਚ 24.05.2019 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਾ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 2181 ਆਫ 2003 ਵਿੱਚ।

ਰਾਕੇਸ਼ ਕੇ ਖੰਨਾ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ੇਫਾਲੀ ਜੈਨ, ਸਮੰਤ ਸਿੰਘ, ਆਦਿਤਯ ਖੰਨਾ, ਰਾਮਿਆ ਖੰਨਾ, ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਅਰਚਨਾ ਮਿਧਾ, ਅਲੀ ਮੁਸਤਾਕ ਕੁਰੇਸ਼ੀ, ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰੀਜਾ ਨਾਇਰ, ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ, ਆਦਿਤਯ ਕੁਮਾਰ ਅਰਚਿਯਾ, ਬ੍ਰਜੇਸ਼ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸਿੰਘ, ਐਡਵੋਕੇਟਸ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ।

ਵਿੰਦੇ ਦਿਵਾਕਰ, ਏ.ਏ.ਜੀ., ਸਰਵੇਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਘੇਲ, ਪ੍ਰਣਵ ਕੁਮਾਰ, ਬੀ.ਐਨ. ਦੁਬੇ, ਵਿਸ਼ਾਲ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ, ਐਡਵੋਕੇਟਸ ਜਵਾਬੀ ਪਾਰਟੀ ਲਈ।

ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ

ਅਭੈ ਐਸ. ਓਕਾ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ।

ਤੱਥਾਕਥਿਤ ਵੇਰਵੇ

1. ਇਸ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋ ਮੁੱਦੇ ਉੱਠਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਮੁੱਦਾ ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ, 1973 (ਛੋਟੇ ਵਿੱਚ, 'ਸੀਆਰਪੀਸੀ') ਦੀ ਧਾਰਾ 213 ਅਨੁਸਾਰ ਉਚਿਤ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਫਰੇਮ ਨਾ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਮੁੱਦਾ ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 313 ਅਧੀਨ ਆਰੋਪੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਸ਼ਨ ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਨਾ ਪੁੱਛਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦਾ ਹੈ। ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਜਾਂਚਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 213 ਅਤੇ 313 ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਗਲਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਆਰੋਪੀਆਂ ਨੂੰ ਉਕਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਇਸ ਨਾਲ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਹੋਈ ਹੈ।

2. ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਬੁਲੰਦਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਫਾਸਟ ਟਰੈਕ ਸੈਸ਼ਨਜ਼ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਉੱਠੀ ਹੈ। ਫਾਸਟ ਟਰੈਕ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਰੋਪੀ ਬੰਗਾਲੀ ਨੂੰ, ਜੋ ਇਸ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ (ਛੋਟੇ ਵਿੱਚ, 'ਆਈਪੀਸੀ') ਦੀ ਧਾਰਾ 148 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ, ਧਾਰਾ 302 ਦੀ ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 307 ਨੂੰ ਧਾਰਾ 149 ਦੀ ਆਈਪੀਸੀ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ। ਫਾਸਟ ਟਰੈਕ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਾਲੀਚਰਨ (ਆਰੋਪੀ ਨੰਬਰ 1), ਪ੍ਰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਆਰੋਪੀ ਨੰਬਰ 2), ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ (ਆਰੋਪੀ ਨੰਬਰ 3), ਅਤੇ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ ਦੇਵੀ (ਆਰੋਪੀ ਨੰਬਰ 4) ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 148 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ, ਧਾਰਾ 302 ਨੂੰ ਧਾਰਾ 149 ਦੀ ਆਈਪੀਸੀ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 307 ਨੂੰ ਧਾਰਾ 149 ਦੀ ਆਈਪੀਸੀ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ। ਯਾਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਆਰੋਪੀ ਨੰਬਰ 2) ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਐਕਟ, 1959 ਦੀ ਧਾਰਾ 25 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੱਲਾਹਾਬਾਦ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੋ ਵੱਖਰੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇੱਕ ਅਪੀਲ ਆਰੋਪੀ ਬੰਗਾਲੀ ਵੱਲੋਂ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਆਰੋਪੀ ਨੰਬਰ 1 ਤੋਂ 4 ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ, ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

3. ਦੋਸ਼ੀ ਬੰਗਾਲੀ ਨੇ ਚੁਣੌਤੀਯੁਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਤੋਂ 4 ਨੇ ਇਸ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 3 ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ (ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 3) ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ, ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਇੱਕ ਨਾਬਾਲਗ ਸੀ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, 8ਵੀਂ ਫਰਵਰੀ 2021 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਿੱਖਿਆ ਜਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਕਤ ਦਲੀਲ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ। ਸਿੱਖਿਆ ਜਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 3 ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ (ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 3) ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਇੱਕ ਨਾਬਾਲਗ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, 1ਲੀ ਜੁਲਾਈ 2021 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 3 ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਉਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

4. ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸੇ ਘਟਨਾ ਲਈ, ਦੋ ਵੱਖਰੀਆਂ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟਾਂ (FIRs)

ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਪਹਿਲੀ FIR ਸਾਰੇ ਪੰਜ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਸਾਰੇ IPC ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀ FIR ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 (ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2) ਖਿਲਾਫ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਆਰਮਜ਼ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 25 ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਸੀ।

5. ਅਭਿਯੋਗ ਦਾ ਮਾਮਲਾ, ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਹੈ ਕਿ 6ਵੀਂ ਦਸੰਬਰ 2000 ਨੂੰ ਲਗਭਗ 1.30 ਵਜੇ, ਸੂਚਨਾਕਰਤਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ (PW-1) ਆਪਣੀ ਬੈਲਗਾੜੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਗਲੀ ਨੂੰ ਸਮਤਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮਿੱਟੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਸ਼ੰਕਰ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਕਾਲੀਚਰਨ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪੁੱਤਰ, ਯਾਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2), ਅਤੇ ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ (ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 3) ਨੇ PW-1 ਨੂੰ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬੈਲਗਾੜੀ ਪਿੱਛੇ ਮੋੜਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਤੋਂ 3 ਅਤੇ PW-1 ਵਿਚਕਾਰ ਝਗੜਾ ਹੋਇਆ। ਉਕਤ ਤਿੰਨ ਦੋਸ਼ੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਾਪਸ ਗਏ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਆਏ। ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਬੰਗਾਲੀ ਇੱਕ ਚੂਰਾ (ਰੇਜ਼ਰ) ਨਾਲ ਆਇਆ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਇੱਕ ਲਾਠੀ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਯਾਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਇੱਕ ਦੇਸੀ ਪਿਸਤੌਲ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਬੋਰ 315 ਸੀ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 3 ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 4 ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ ਦੇਵੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਹਾੜੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਆਏ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 4 ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ ਦੇਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਦੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 3 ਦੀ ਮਾਂ ਹੈ। FIR ਵਿੱਚ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਨੇ ਆਪਣੀ ਦੇਸੀ ਪਿਸਤੌਲ ਨਾਲ ਚਾਰ ਤੋਂ ਪੰਜ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਜੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲੱਗੀਆਂ ਜੋ ਮੌਕੇ ਉੱਤੇ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਸੰਘਰਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਬੰਗਾਲੀ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਰੇਜ਼ਰ ਨਾਲ ਸਸਜਿਤ ਸੀ, ਨੇ PW-1 ਦੀ ਭੈਣ ਰਾਣੀ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਬੰਗਾਲੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜ਼ਖਮਾਂ ਕਾਰਨ ਮਰ ਗਈ। ਮਲਖਾਨ ਸਿੰਘ, ਰਾਮ ਔਤਾਰ, ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਸਰੋਜ, ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਰਜਨੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਰਾਣੀ ਦੇਵੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਰਾਣੀ ਦੀ ਬਚਾਉ ਲਈ ਆਏ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਕਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1,3 ਅਤੇ 4 ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਵਿਅਕਤੀ ਉਕਤ ਤਿੰਨ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 4 ਨੂੰ ਵੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਜ਼ਖਮ ਲੱਗੇ। ਇੱਥੇ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ FIR ਵਿੱਚ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਦ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-1, ਨੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਕਾਰਨ ਹੰਗਾਮਾ ਮਚ ਗਿਆ ਹੇਠਾਂ ਉਤਾਰਿਆ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਸ 'ਤੇ ਦੂਜੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸੱਟਾਂ ਤੇਜ਼ਧਾਰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਦੇ ਸਬੂਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਿਕਵਰੀ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਸੀ- ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਦੇ ਗਵਾਹ ਸਨ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ

6. ਸ੍ਰੀ ਰਾਕੇਸ਼ ਖੰਨਾ, ਜੋ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਓਰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੰਜ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਚਾਰ ਦੋਸ਼ੀ ਹੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ, ਇਸ ਲਈ, ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਏ ਗਏ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਇਕੱਠ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ, ਇਸ ਲਈ, ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 148 ਅਤੇ 149 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਚੌਥੇ ਦੋਸ਼ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਓਰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਦੋਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਯਾਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਦੇਸੀ ਬਣਾਈ ਰਿਵਾਲਵਰ ਨਾਲ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਅਤੇ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲੱਗੀ ਗੋਲੀ ਦੀ ਸੱਟ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਓਰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਜਦੋਂ ਉਹ ਨੀਵਾਂ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਅੱਗਨਸ਼ਸਤਰ ਦੀ ਸੱਟ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1,2 ਅਤੇ 4 ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਮਲੇ ਕਾਰਨ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਨਾ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਗੁਮਰਾਹ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਪੀਡਬਲਿਊ-1 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਗਏ ਅੱਗਨਸ਼ਸਤਰ ਨਾਲ ਹੋਈ ਗੋਲੀ ਦੀ ਸੱਟ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਧਾਰਾ 313 ਅਧੀਨ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਖੇ ਗਏ ਇਕੋ ਹਾਲਾਤ ਇਹ ਸੀ

ਕਿ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2, ਯਾਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈਆਂ ਚਾਰ ਤੋਂ ਪੰਜ ਗੋਲੀਆਂ ਕਾਰਨ ਹੋਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਓਰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਉੱਤੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਖੀਰਕਾਰ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ, ਇਹ ਹਾਲਾਤ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰੱਖੇ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਹੀ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਨਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਾਲਾਤ ਨਾ ਰੱਖਣ ਕਾਰਨ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੰਬਰ 1,2 ਅਤੇ 4 ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਤਮਸਮਰਪਣ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦੇਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਵਾਲੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ 29ਵੀਂ ਜੁਲਾਈ 2019 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਿਰਾਸਤ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੰਬਰ 1,2 ਅਤੇ 4 19ਵੀਂ ਅਗਸਤ 2019 ਤੋਂ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਹਨ।

7. ਸ੍ਰੀ ਵਿਨੋਦ ਦਿਵਾਕਰ, ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਾਦੀ ਜਨਰਲ ਲਈ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਲਈ ਵਕੀਲ ਨੇ ਮੁੱਖ ਅਭਿਯੋਗ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਤ ਦੋ ਅੱਖੀ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1,2 ਅਤੇ 4 ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਉਚਿਤ ਦੋਸ਼ ਤਹਿਤ ਨਾ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਪੱਖਪਾਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਭਿਯੋਗ ਮਾਮਲੇ ਤੋਂ ਅਵਗਤ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 313 ਅਧੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਟ੍ਰਾਇਲ ਜੱਜ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਘਾਤਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੋਨੋਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਦੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਲੱਗੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਸਮੇਤ ਜ਼ਖਮੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸੱਟਾਂ ਅਭਿਯੋਗ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸੁਸੰਗਤ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ, ਉਹ ਇਹ ਦਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ ਸਨ।

ਸਬਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ

ਆਈਪੀਸੀ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 148 ਅਤੇ 149 ਦੀ ਲਾਗੂਤਾ

8. ਅਸੀਂ ਸਬਮਿਸ਼ਨ 'ਤੇ ਧਿਆਨਪੂਰਵਕ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 148 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 149 ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਧਾਰਾਵਾਂ 302 ਅਤੇ 307 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਧਾਰਾਵਾਂ 148 ਅਤੇ 149 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰਵ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 141 ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 141 "ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ" ਨੂੰ ਪੰਜ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਚਾਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਬੰਗਾਲੀ ਨੂੰ ਚਾਰਜ ਸ਼ੀਟ ਵਿੱਚ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 3 - ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 3 ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 1 ਜੁਲਾਈ 2021 ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਮੁਕਤ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦੋਸ਼ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 3 ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਫਿਰ ਕੇਵਲ ਚਾਰ ਦੋਸ਼ੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਆਈਪੀਸੀ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 148 ਅਤੇ 149 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ।

ਚਾਰਜ ਫਰੇਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਛੱਡਣ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 313 ਅਧੀਨ ਆਰੋਪੀ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਵਿੱਚ ਛੱਡਣ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀਆਰਪੀਸੀ.

9. ਹੁਣ, ਅਸੀਂ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਆਰੋਪੀ ਖਿਲਾਫ ਫਰੇਮ ਕੀਤੇ ਗਏ ਚਾਰਜ ਵੱਲ ਮੁੜਦੇ ਹਾਂ। ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਧੀਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੱਕੋ ਚਾਰਜ ਤੀਜਾ ਅਤੇ ਚੌਥਾ ਚਾਰਜ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਕਤ ਦੋ ਚਾਰਜਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ:

“ਤੀਜਾ : ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਕਿਹੇ ਗਏ ਦਿਨ, ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਥਾਂ ਉੱਤੇ, ਤੁਸੀਂ ਆਰੋਪੀ ਯਾਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਪਕੜੀ ਦੇਸੀ ਪਿਸਤੌਲ ਨਾਲ 45-5 ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਜੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਉੱਤੇ ਚਲਾਈਆਂ ਜੋ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਚਚੇਰੇ ਭਰਾ ਨਾਮਤ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲੱਗੀਆਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਆਰੋਪੀ ਯਾਦਰਾਮ ਨੇ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯਾਬ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਜ੍ਞਾਨ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਚੌਥਾ : ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਕਿਹੇ ਗਏ ਦਿਨ, ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਥਾਂ ਉੱਤੇ, ਤੁਸੀਂ ਆਰੋਪੀ ਯਾਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਰੋਪੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਨੇ ਦੇਸੀ ਪਿਸਤੌਲ ਨਾਲ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਉੱਤੇ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਆਮ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਗਾਂਹ ਵਿੱਚ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮੌਕੇ ਉੱਤੇ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਜੋ ਕਿ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302/149/ ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯਾਬ ਅਪਰਾਧ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਜ੍ਞਾਨ ਵਿੱਚ ਹੈ।”

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

10. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਦੋਵੇਂ ਚਾਰਜ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਯਾਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਆਰੋਪੀ ਨੰਬਰ 2) ਨੇ ਆਪਣੀ ਦੇਸੀ ਬਣਾਈ ਪਿਸਤੌਲ ਨਾਲ 4-5 ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਜੋ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲੱਗੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਆਰੋਪੀ ਨੰਬਰ 2 ਵੱਲੋਂ ਹੋਈ। ਇਹ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਫਰੇਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੀਜਾ ਚਾਰਜ ਹੈ। ਚੌਥਾ ਚਾਰਜ [ਅਭੈ ਐਸ. ਓਕਾ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ]

ਇਹ ਮੁੜ ਇਸ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੀ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੰਬਰ 2 ਦੀ ਦੇਸੀ ਬਣੀ ਪਿਸਤੌਲ ਨਾਲ ਚਲਾਈਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਕਾਰਨ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ। ਚੌਥੇ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਹੋਰ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ।

11. ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-1 ਅੱਤਰ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਇੱਕ ਲਿਖਤੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਮੁਰਾਰੀ ਲਾਲ ਨੇ ਲਿਖਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਘਟਾਇਆ। ਉਸ ਲਿਖਤੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਅਨੁਵਾਦ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

“...ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਗਏ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਾਲੀਚਰਨ ਨੇ ਲਾਠੀ ਨਾਲ, ਉਸਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੇ ਨਾਮਤ: ਯਾਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਦੇਸੀ ਬਣੀ ਪਿਸਤੌਲ (315) ਨਾਲ, ਬੰਗਾਲੀ ਨੇ ਛੁਰੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਛੁਰੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਕਾਲੀਚਰਨ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ ਦੇਵੀ ਨੇ ਕੁਹਾੜੀ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਆਏ। ਸ਼ੋਰ ਸੁਣਕੇ, ਹਰਪਾਲ ਸ੍ਰੀਰਾਮ ਦਾ ਪੁੱਤਰ, ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਰਾਣੀ ਦੇਵੀ ਮਹੀਪਾਲ ਦੀ ਧੀ, ਮਲਖਾਨ ਸਿੰਘ, ਰਾਮ ਔਤਾਰ ਮਹਿਲਾਲ ਦਾ ਪੁੱਤਰ, ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਸਰੋਜ ਧਵਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਤਨੀ, ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਰਜਨੀ ਵੇਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਪਤਨੀ, ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਰਾਣੀ ਦੇਵੀ ਅੱਤਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਤਨੀ, ਸ੍ਰੀਰਾਮ ਮੇਵਾਰਾਮ ਦਾ ਪੁੱਤਰ, ਵੇਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਹੀਪਾਲ ਦਾ ਪੁੱਤਰ, ਸਤਪਾਲ ਛਿਤਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀਰਾਮ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਆਏ। ਉਥੇ, ਦੋਸ਼ੀ ਕਾਲੀਚਰਨ ਨੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, ‘ਦੇਖਦੇ ਕੀ ਹੋ ਸਾਲੋ ਕੋ ਜਾਨ ਤੋਂ ਮਾਰ ਦਾਲੋ (ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹੋ, ਕਮੀਨੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਾਲੋ)।’ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਦੋਸ਼ੀ ਯਾਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਦੇਸੀ ਬਣੀ ਪਿਸਤੌਲ ਨਾਲ 4-5 ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਜਿਸਦਾ ਇਰਾਦਾ ਮਾਰਨ ਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਮੇਰੇ ਚਚੇਰੇ ਭਰਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲੱਗੀਆਂ। ਇਸ ਕਾਰਨ, ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ....”

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

12. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਸਿਰਫ ਦੋ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਗਵਾਹ, ਨਾਮਤ: ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-1 ਅੱਤਰ ਸਿੰਘ, ਜਾਣਕਾਰ ਅਤੇ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-2 ਮਲਖਾਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਭਿਯੋਗ ਵੱਲੋਂ ਜਾਂਚਿਆ ਗਿਆ। ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-1 ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਆਪਣੇ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰੀਖਣ-ਇਨ-ਚੀਫ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ ਦਾ ਮੁੱਖ ਹਿੱਸਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

“ਕਾਲੀਚਰਨ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲਾਠੀ ਸੀ, ਯਾਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੋਲ ਦੇਸੀ ਬਣੀ ਪਿਸਤੌਲ ਸੀ, ਬੰਗਾਲੀ ਕੋਲ ਛੁਰਾ ਸੀ। ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਛੁਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ ਦੇਵੀ ਕੋਲ ਕੁਹਾੜੀ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਉਹ ਆਏ, ਕਾਲੀਚਰਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਦੋਸ਼ੀ ਯਾਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ 4-5 ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਅਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ੋਰ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ, ਮੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਦੱਸ ਨਾਮਤ: ਮਲਖਾਨ ਸਿੰਘ, ਰਾਮਾਵਤਾਰ, ਸਰੋਜ, ਰਜਨੀ, ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਰਾਣੀ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਰਾਣੀ, ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਗੋਲੀਆਂ ਕਾਰਨ ਭਗਦੜ ਮਚੀ ਤਾਂ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਹਰਪਾਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਹਰਪਾਲ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ।”

13. ਕ੍ਰਾਸ-ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਵਿੱਚ, ਪੀਡਬਲਿਊ-1 ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਨੇ 4-5 ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ, ਇੱਕ ਭਗਦੜ ਮੱਚ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹਰਪਾਲ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਗੋਲੀਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗੀਆਂ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਨੇ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲੱਗੀਆਂ ਜੋ ਮੌਕੇ ਉੱਤੇ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ।

14. ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਮਲਖਾਨ ਸਿੰਘ ਇੱਕੋ ਹੋਰ ਅੱਖੀਦੇਖੀ ਗਵਾਹ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਮੁੱਖ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਵਰਜਨ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਕ੍ਰਾਸ-ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਗੋਲੀ ਦੀ ਚੋਟ ਕਾਰਨ ਡਿੱਗਾ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

15. ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਤੀਜਾ ਦੋਸ਼ ਉਦ੍ਧਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਵਿੱਚ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਕਿ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਕਾਰਨ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਕਾਰਨ ਮਰ ਗਿਆ। ਕੋਈ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਇਹ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1,2 ਅਤੇ 4 (ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ) ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਮਲੇ ਕਾਰਨ ਹੋਈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੋਨੋਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ, ਪੀਡਬਲਿਊ 3 ਡਾ. ਆਰ.ਕੇ. ਦਾਵਰੇ ਜਿਸ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਪੋਸਟ-ਮਾਰਟਮ ਕੀਤਾ, ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਤੇਜਧਾਰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚਾਕੂ ਅਤੇ ਚੂਰਾ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਬਾਰੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੋਸਟ-ਮਾਰਟਮ ਨੋਟਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਹੈ।

“212. ਸਮਾਂ, ਥਾਂ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵੇਰਵੇ।—(1) ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਥਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਕਥਿਤ ਅਪਰਾਧ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ (ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ) ਖਿਲਾਫ ਜਾਂ ਉਹ ਚੀਜ਼ (ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ) ਜਿਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜੋ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹਨ।

ਇਸ ਕੇਸ ਲਈ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਧਾਰਾ 213 ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ:

“213. ਜਦੋਂ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।—
ਜਦੋਂ ਕੇਸ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਧਾਰਾਵਾਂ 211 ਅਤੇ 212 ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਵੇਰਵੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਪਰਯਾਪਤ ਸੂਚਨਾ ਨਾ ਦੇਣ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਸ ਢੰਗ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਥਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਪਰਯਾਪਤ ਹੋਵੇ।”

17. ਜ਼ੋਰ ਇਸ ਗੱਲ ਉੱਤੇ ਹੈ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਜਦ ਤੱਕ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਥਿਤ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ, ਦੋਸ਼ੀ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਕਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੇਰਵੇ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਸੇ ਲਈ ਧਾਰਾ 213 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਧਾਰਾਵਾਂ 211 ਅਤੇ 212 ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਵੇਰਵੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਪਰਯਾਪਤ ਸੂਚਨਾ ਨਾ ਦੇਣ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਸ ਢੰਗ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਥਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਪਰਯਾਪਤ ਹੋਵੇ। ਧਾਰਾ 213 ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਵਾਲੇ ਉਦਾਹਰਣ (ਈ) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ‘ਏ’ ਨੂੰ ‘ਬੀ’ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਇੱਕ ਦਿੱਤੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਉੱਤੇ, ਤਾਂ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਦੱਸਿਆ

ਜਾਵੇ ਕਿ 'ਏ' ਨੇ 'ਬੀ' ਦਾ ਕਤਲ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਿਸਤੌਲ ਤੋਂ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾ ਕੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਸਾਫ਼ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1, 3 ਅਤੇ 4 ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1, 3 ਅਤੇ 4 ਖਿਲਾਫ਼ ਕੋਈ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1,3 ਅਤੇ 4 ਖਿਲਾਫ਼ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਦਾਹਰਣ (ਈ) ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 213 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1,3 ਅਤੇ 4 ਦੁਆਰਾ ਕਤਲ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਢੰਗ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਦੋਸ਼ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ।

18. CrPC ਵਿੱਚ ਦੋ ਧਾਰਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਦੋਸ਼ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀਆਂ ਜਾਂ ਛੱਡਛਾੜਾਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹਨ। ਉਕਤ ਧਾਰਾਵਾਂ ਹਨ ਧਾਰਾਵਾਂ 215 ਅਤੇ 464 ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ: "215. ਗਲਤੀਆਂ ਦਾ ਅਸਰ।— ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵੇਰਵੇ ਦੱਸਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਗਲਤੀ, ਅਤੇ ਅਪਰਾਧ ਜਾਂ ਉਹ ਵੇਰਵੇ ਦੱਸਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਛੱਡਛਾੜ, ਕੇਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੜਾਅ ਉੱਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਜਦ ਤੱਕ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਲਤੀ ਜਾਂ ਛੱਡਛਾੜ ਨਾਲ ਗੁਮਰਾਹ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਹੋਈ ਹੋਵੇ।"

464. ਦੋਸ਼ ਤਹਿ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਛੁੱਟੀ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਜਾਂ ਗਲਤੀ ਦਾ ਅਸਰ।—(1) ਕਿਸੇ ਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕੋਈ ਵੀ ਖੋਜ, ਸਜ਼ਾ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਇਸ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਅਵੈਧ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਤਹਿ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ, ਛੁੱਟ ਜਾਂ ਨਿਯਮਤਾ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਸਮੇਤ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਗਲਤ ਜੋੜ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਪੀਲ, ਪੁਸ਼ਟੀ ਜਾਂ ਸੋਧ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਨਾਲ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਹੋਈ ਹੈ।

(2) ਜੇਕਰ ਅਪੀਲ, ਪੁਸ਼ਟੀ ਜਾਂ ਸੋਧ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਹੋਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ,—

(ਅ) ਦੋਸ਼ ਤਹਿ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ ਤਹਿ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਕਿ ਟਰਾਇਲ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਤਹਿ ਕਰਨ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਦੇ ਬਿੰਦੂ ਤੋਂ ਮੁੜ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ;

(ਬ) ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ, ਛੁੱਟ ਜਾਂ ਨਿਯਮਤਾ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਵੀ ਤਰੀਕਾ ਉਹ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਤਹਿ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਟਰਾਇਲ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਜੇਕਰ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਵੈਧ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ।"

19. ਧਾਰਾ 215 ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀਆਂ ਕਦੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਹ ਧਾਰਾ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਇਸ ਗਲਤੀ ਜਾਂ ਛੁੱਟ ਕਾਰਨ ਗੁਮਰਾਹ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਗਲਤੀ ਜਾਂ ਛੁੱਟ ਨੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਾਇਆ ਹੋਵੇ। ਧਾਰਾ 464 ਦੋਸ਼ ਤਹਿ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਗਲਤੀ ਜਾਂ ਛੁੱਟ ਦੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਧਾਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਸਿਰਫ ਇਸ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਅਵੈਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਤਹਿ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ ਤਹਿ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਛੁੱਟ ਹੈ। ਖੋਜ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਸਿਰਫ ਤਦ ਹੀ ਅਵੈਧ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਅਪੀਲ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਗਲਤੀ ਜਾਂ ਛੁੱਟ ਨੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

20. ਜਦੋਂ ਅਪੀਲ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਫਰੇਮ ਨਾ ਕਰਨ

ਜਾਂ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕਾਰਨ ਕੋਈ ਅਨਿਆਇ ਹੋਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼, ਗਵਾਹੀਆਂ, ਅਤੇ ਧਾਰਾ 313 ਅਧੀਨ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਬਿਆਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

21. ਇਸ ਪੜਾਅ ਤੇ, ਸਾਨੂੰ ਧਾਰਾ 313 ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕੋਡ ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਲੋੜ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 313 ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕੋਡ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ:-

"313. ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜਾਂਚਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ।—(1) ਹਰ ਇਕ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਜਾਂ ਟ੍ਰਾਇਲ ਵਿੱਚ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਿਲਾਫ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ, ਅਦਾਲਤ—

(ਅ) ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਲੱਗਣ;

(ਬ) ਅਭਿਯੋਗ ਲਈ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਬੁਲਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਸ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਕਰੇਗੀ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਇਕ ਸੰਮਨ-ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਹਾਜ਼ਰੀ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਧਾਰਾ (ਬ) ਅਧੀਨ ਉਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਵੀ ਛੋਟ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(2) ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਜਾਂਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਹੁੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏਗੀ।

(3) ਦੋਸ਼ੀ ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦੇਣ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

(4) ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਜਵਾਬਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਜਾਂ ਟ੍ਰਾਇਲ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਹੋਈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਜਾਂ ਟ੍ਰਾਇਲ ਵਿੱਚ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

[(5) ਅਦਾਲਤ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਬੰਧਤ ਸਵਾਲਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿੱਚ ਅਭਿਯੋਜਕ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੀ ਮਦਦ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਦੀ ਫਾਇਲਿੰਗ ਨੂੰ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰਯਾਪਤ ਮੰਨ ਸਕਦੀ ਹੈ।]"

ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਵਾਲ ਲਗਭਗ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ। ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ 5 ਹੈ...

ਇਹੀ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਤਲ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਪੇਸ਼ ਸਬੂਤਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 3 ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ 5 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ:-

“ਸਵਾਲ 5 – ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਕਾਲੀਚਰਨ ਦੀ ਉਕਸਾਹਟ ਉੱਤੇ, ਦੋਸ਼ੀ ਯਾਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦੇਸੀ ਪਿਸਤੌਲ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ 'ਤੇ 4-5 ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਜਿਸ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਕਜ਼ਨ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਉਹ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ?”

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

22. ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਭਿਯੋਜਨ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ

ਗਿਆ ਸੀ। ਅਭਿਯੋਜਨ ਗਵਾਹਾਂ (PW-1 ਅਤੇ PW-2) ਵੱਲੋਂ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਤਿੱਖੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਉਸ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਮਲੇ ਕਾਰਨ ਲੱਗੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਕਾਰਨ ਹੋਈ। ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਗਈ ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ, ਕਦੇ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ। ਅਭਿਯੋਜਨ ਵੱਲੋਂ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਮਾਮਲਾ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਦੇ ਪੋਸਟ-ਮਾਰਟਮ ਬਾਰੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 313 ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ। ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਤਿੱਖੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਕਾਰਨ ਹੋਏ ਖੂਨ ਦੇ ਬਹਾਅ ਅਤੇ ਸ਼ਾਕ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਸੀ। ਸੈਕਸ਼ਨ 313 CrPC ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਖਾਲੀ ਰਸਮੀਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 313 CrPC ਦੀ ਲੋੜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਦੋਸ਼ੀ ਆਪਣੀ ਸਫਾਈ ਦੇ ਸਕੇ। ਸੈਕਸ਼ਨ 313 CrPC ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਸਫਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੇਗਾ। ਉਹ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਰੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗਾ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਜੈ ਦੇਵ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਪੰਜਾਬ1$_{\text{SUPERSCRIPT}}$ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 21 ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:-

"21. ਆਪਣੇ ਤਰਕ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਖਿਲਾਫ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਬਿੰਦੂ ਨੂੰ ਨਾ ਪੁੱਛਣਾ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਅੰਤਮ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਾਵੇਗਾ, ਸ੍ਰੀ ਕੇ. ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਈ ਫੈਸਲੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤੇ ਜੋ ਇਹ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਬਿੰਦੂ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਦੀ ਜੋ ਅਭਿਯੋਜਨ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਜਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਜਾਂ ਜੋ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਜਿਊਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਾਰਜ ਵਿੱਚ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਛੋਟ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਦਿਖਾਇਆ ਨਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਛੋਟ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਜਸਟਿਸ ਸੁੱਬਾ ਰਾਵ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਨ) ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਬੋਲਦਿਆਂ ਕਿਹਾ:-"]

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਵਿੱਚ, ਮਿਸਟਰ ਐਂਥਨੀ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਹੇਟ ਸਿੰਘ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਭਾਰਤ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੈ [1951 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1060 : ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1953 ਐਸ.ਸੀ. 468]। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਹਰ ਉਸ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਤੱਥ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਵਰਤਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਹੁੰਚੇ ਗਏ ਹੋਰ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਇੱਕ ਆਮ ਅਤੇ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇਰਾਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਖਿਲਾਫ ਵਰਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਬਿੰਦੂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਯਾ ਤਾਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 342 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਲਈ ਇਰਾਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਧਾਰਾ 342 ਅਧੀਨ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਆਮ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਰਸ ਅਪਣਾਉਣ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਇਹ ਉਚਿਤ ਜਾਂ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰਤ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂਕਣ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਧਾਰਾ 342 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਅਸਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਹੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਪ੍ਰਸਿਕਿਊਸ਼ਨ ਕੇਸ ਬਾਰੇ ਉਹ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਖਾਮੀਆਂ ਵਾਲੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਬੇਸ਼ੱਕ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਖਾਮੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 342 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਆਮ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਵਿਸਥਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੋਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਸੱਚਾ ਸਥਿਤੀ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਆਮ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਭੁੱਖ ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 342 ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨਾਲ ਉਤਨੀ ਹੀ ਅਸੰਗਤ ਹੈ ਜਿੰਨੀ ਕਿ ਵਿਸਥਾਰਤਾ ਲਈ ਚਿੰਤਾ ਜੋ ਕਿ ਵਿਸਥਾਰਤ

ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂਕਣ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ, ਦੂਰੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬਿੰਦੂ ਨੂੰ ਨਾ ਪੁੱਛਣਾ ਸੱਚਮੁੱਚ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਫੈਸਲੇ ਸ਼ਰਦ ਬਿਰਧੀਚੰਦ ਸਰਦਾ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ2$_{SUPERSCRIPT}$ ਦੇ ਪੈਰਾ 145 ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

"145. ਇਸ ਬਿੰਦੂ ਤੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗੁਣਾ ਕਰਨਾ ਸਾਡੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਹੁਣ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਸਚਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਹਾਲਾਤ ਜੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਫੌਜਦਾਰੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਸੰਹਿਤਾ, 1973 ਦੀ ਧਾਰਾ 313 ਅਧੀਨ ਉਸ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਣ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

2(1984) 4 SCC 116 ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1,3 ਅਤੇ 4 ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਮਲੇ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਨਾ ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ ਪਰ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਕੋਲ ਉਸ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਥਿਤ ਤੌਰ ਤੇ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਹੋਈ ਸੀ, ਜੋ ਟ੍ਰਾਇਲ ਦੌਰਾਨ ਰਿਕਾਰਡ ਤੇ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਫੌਜਦਾਰੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਸੰਹਿਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 213 ਦੀ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਦੋਸ਼ ਫਰੇਮ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਗਲਤੀ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 313 ਅਧੀਨ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਆਏ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਪੁੱਛਣ ਕਾਰਨ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ। ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਨੁਕਸਾਨ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆ।

24. ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਕੀ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਫਰੇਮਿੰਗ ਲਈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 313 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਵਾਧੂ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਲਈ ਵਾਪਸ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਘਟਨਾ ਦਸੰਬਰ 2000 ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ ਖਿਲਾਫ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਜੋ ਕਿ 22 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਘਟਨਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਲਈ ਅਨਿਆਇਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹਾ ਕੋਰਸ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਨੁਕਸਾਨਦਾਇਕ ਹੋਵੇਗਾ।

25. ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1,2 ਅਤੇ 4 ਖਿਲਾਫ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1,2 ਅਤੇ 4 ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 307 ਅਧੀਨ ਧਾਰਾ 149 ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 149 ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1,2 ਅਤੇ 4 19ਵੀਂ ਅਗਸਤ 2019 ਤੋਂ ਜੇਲ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ, ਉਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਅਤੇ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤੀ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਨੂੰ ਆਰਮਜ਼ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 25 ਅਧੀਨ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖਤ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭੁਗਤ ਲਈ ਹੈ।

26. ਦੋਸ਼ੀ ਬੰਗਾਲੀ ਨੇ ਕੋਈ ਅਪੀਲ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਬੰਗਾਲੀ ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਧੀਨ ਰਾਣੀ ਦੇ ਕਤਲ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਧਾਰਾ 149 ਦੀ ਮਦਦ ਤੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

27. ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਸਫਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਚੁਕਾਏ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਹੱਦ ਤਕ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਹੱਦ ਤਕ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਕਾਲੀਚਰਨ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਯਾਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 4, ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਆਜ਼ਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਪਰਾਧ ਸਬੰਧੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਨੋਟ ਕੀਤਾ

ਗਿਆ ਹੈ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 3 ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 1 ਜੁਲਾਈ 2021 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਧੀਨ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਅਪੀਲ ਨੂੰ, ਤਦਨੁਸਾਰ, ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅੰਕਿਤ ਜ੍ਵਾਨ

ਅਪੀਲ ਮਨਜ਼ੂਰ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Vasu Gupta
Advocate